

POSUDEK DIPLOMOVÉ PRÁCE

Název práce: Kresebný projev dětí vyrůstajících v dětském domově
Autor práce: Pavlína Šeflová
Vedoucí práce: PhDr. Anna Kucharská, Ph.D.

Dětská kresba je poměrně frekventované téma pro diplomové práce. Na katedře pedagogické a školní psychologie PedF UK bylo v posledních letech obhájeno několik takových diplomových prací. Autorka se rozhodla svůj zájem o dětskou kresbu propojit se svým druhým zaměřením na ústavní péči. Pro diplomovou práci se rozhodla zpracovat téma u nás ne ve velké míře prozkoumané, a to kresbu u dětí z dětských domovů v období předškolního věku (což ale vypadlo z názvu diplomové práce). Podobný průzkum nebyl u nás realizován od 60. let (či o něm nejsou v literatuře dostupné údaje). Oproti metodologii onoho průzkumu, který byl postaven na srovnávání dvou skupin (tj. děti z dětského domova vs. běžná populace), se autorka rozhodla pro jiný postup. Do dětských domovů chodila opakovaně (sběr dat trval cca jeden rok), s některými dětmi pracovala vícekrát, sbírala data – kresby umístěných dětí, prováděla pozorování dětí v tomto prostředí, na dané téma realizovala rozhovory s třemi odborníky, působící v těchto ústavních zařízeních, připravila si také dotazníky pro vychovatele. Na základě analýzy údajů z těchto zdrojů chtěla zmapovat odlišnosti v kresbách dětí z tohoto prostředí, s postižením specifických znaků a projevů v jejich kresbě. Vycházela z předpokladu, že se zde bude prolínat nepodnětnost rodinného prostředí, ale také nepříznivý psychický stav dětí. Se svou koncepcí práce seznamuje již na úvod práce.

Práce je netradičně rozdělena na několik částí. Po Úvodu a Koncepci práce zde najdeme část teoretickou, ve které se zabývá vývojem dětské kresby v obecné rovině (cca 35 stran), část metodickou, kde zevrubně popisuje metodiku průzkumu (cca 20 stran) a část empirickou, ve které předkládá dosažené výsledky (cca 40 stran). Obsažná je i část věnovaná diskusi a závěrům (15 stran). Přílohy přinášejí všechna získaná data, včetně kreseb a doporučení, jak přistupovat při kreslení k dětem v dětském domově pro jejich maximální rozvoj, jehož je na základě zpracování diplomové práce autorkou.

Teoretická část je soustředěna na tři témata, bezprostředně související se zadáním diplomového úkolu. Je to význam a vývoj kresby v předškolním věku, kde ji zajímá průběh rozvoje kreslení, vývoj námětů, použití barev, souvislosti mezi kresbou a hrou aj. Dále je to vývoj dětí v dětských domovech, který je pojat ve vztahu k psychické deprivaci. Zde se také obecněji zabývá širšími souvislostmi a vlivy prostředí na vývoj kresby. Důležitá je kapitola věnovaná shromážděným informacím z literatury o specifických znacích kresby dětí se sociálním znevýhodněním, kde se však až možná ve velké míře zaobírá závažnými vlivy na psychický stav a vývoje dětí (týrání, zneužívání, válečná traumata). Jen v menší míře se jí podařilo získat informace o vývoji kresby u dětí z nepodnětného rodinného prostředí, což je určitě velmi častý problém dětí v našich dětských domovech. Škoda, že se jí nepodařilo vypátrat tyto informace v cizojazyčné literatuře.

Metodická část práce je rozsáhlá díky velkému množství použitých metod. Zde také konkretizovaně seznamuje s cíli průběhem práce s použitými metodami. Některé informace jsou zbytečné, a to i vzhledem rozsahu této části (např. pojednání o tom, co jsou klinické metody), jiné nepříliš šťastně formulovány (ideálním rodinným prostředím zřejmě myslela podnětné rodinné prostředí). Jak konstatuje, některé použité metody nenašly v práci uplatnění (údaje z dotazníku pro vychovatele). I v této části je ale patrný zájem o problematiku i nasazení, který sběru dat věnovala.

V průběhu čtení metodické části si čtenář jistě klade otázku, jak budou sebraná data prezentována, protože je jich skutečně nad rámec možností rozsahu diplomové práce. Autorka tento problém vyřešila tak, že neprováděla analýzu všech metod – tj. neprovedla třídění všech získaných metod. (Nabízí se otázka, jak bude autorka dále nakládat se všemi získanými produkty, zejm. s obrázky ze čtyř sběrů dat – kresba postavy, kresba test hvězd a vln, spontánní kresba, řízená kresba). Ze všech

pro ni dostupných zdrojů vytvořila čtyři kategorie typických projevů v kresbě dětí z dětského domova, tyto kategorie popisuje, a to i ve srovnání s literaturou a jako příklady těchto kategorií jí slouží zpracované minikazuistiky. I když nebyla zkoumaná skupina homogenní (věkem, důvody zařazení do ústavní péče, realizace ústavní péče – i konkrétní dětské domovy se mezi sebou liší), jsou tyto kategorie hlavním těžištěm práce a popisují pozadí projevů dětské kresby v tomto prostředí - narušení kresebného vývoje, narušení vývoje potřebných funkcí pro kreslení, omezení kontaktu dítěte s kresbami jiných osob a odraz toho, jak dítě emociálně prožívá zážitky a zkušenosti z prostředí, pro ně často neprospívajícího.

Je otázkou, zda je diskuse skutečně diskusí, jedná se vlastně o analýzu jiného druhu (tentokrát kvantitativní) získaných dat. Autorka srovnává kresby podstav a testy hvězd a vln dětí z dětských domovů s jiným výzkumem, tedy vyslovuje se k otázce, zda jsou děti z jejího výzkumného oproti běžné populaci výkonově znevýhodněny (vzhledem k početnosti kreseb v jednotlivých věkových skupinách bez statistického testování). Dále diskutuje (či spíše prezentuje) odlišnou úroveň v kresbě volné a řízené (tento nálezn považuji za velmi cenný, a to i vzhledem k možnosti jeho využití v podněcování rozvoje kresby u dětí z dětských domovů). Zabývá se odrazem emocionálního prožívání v kresbě.

Předložená diplomová práce má neobvyklý „tvar“, při obhajobě bude jistě prostor pro diskusi, zda by autorka v dnešním pohledu našla i jiný přístup ke zpracování a prezentaci získaných dat. Oceňuji zaujetí a dlouhodobý zájem pro téma. Doporučuji, aby autorka se autorka tématu dále věnovala a vrátila se k další analýze získaných kreseb, např. pro účely jiné práce.

Doporučuji diplomovou práci k obhajobě.

PaedDr. PhDr. Anna Kucharská,

V Praze dne 13.5.2008